

Prírodný turizmus

šanca pre prírodu, šanca pre región

prirodnyturizmus.sk



Kde bolo, tam bolo

Za siedmimi horami, za siedmimi dolinami...
Ale veď to poznáte. V mnohých slovenských povestiach
a rozprávkach ľudia putovali divokou krajinou
za dobrodružstvom a spoznávali svet. A na konci každého
príbehu nebol iba šťastný koniec a zvonec, ale zároveň
aj začiatok nového príbehu a výzva vydať sa ešte ďalej.

Hoci zážitky a čarovné miesta vyhľadávame doteraz,
plynutím času sa mnohé zmenilo. Putovanie nahradilo
cestovanie, významne sa zmenila krajina, ako aj naše
nároky na ňu. Aj preto je čas začať robiť veci inak.
A to tak, aby nám raz nemuseli naše deti pred spaním
vyčítať, že Slovensko bolo kedysi rozprávkovou krajinou.

*„Človek, ktorý cestuje s túžbou dozvedieť sa,
smeruje cez všetky diaľky hlavne k sebe samému.“*

Jan Werich, český herec, dramatik, scenárista a spisovateľ



**Prírodný
turizmus**



Cestovný ruch

Podľa Svetovej organizácie cestovného ruchu (WTO) je cestovný ruch jedno z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich ekonomických odvetví vo svete. Po rozčarovaní, ktoré priniesli v minulosti preferované veľké investičné zámery spojené s poškodzovaním životného prostredia i miestnych komunít, sa dnes do popredia dostáva prírodne orientovaný turizmus, ktorého cieľom je poznávanie a zážitok z prírody.

Svetová rada cestovného ruchu (WTTC) uvádza, že cestovný ruch tvorí 10 % celosvetového HDP a jedno z desiatich pracovných miest vo svete je vytvorené práve v cestovnom ruchu. Aj napriek tomu, že tento trend je na Slovensku menej výrazný (6 %-ný podiel na HDP), je predpoklad, že jeho význam bude aj u nás rásť. Aj preto je dnes dôležité jasne si povedať, aký turizmus na Slovensku chceme rozvíjať a podporovať. My ponúkame riešenie v podobe prírodného turizmu.

„Zodpovedná krajina je taká, ktorá vďaka miestnym ľuďom zhodnotí, zveľadí a zachová miestne zdroje. Na tento prístup sú trvalo udržateľné formy turizmu ideálnym nástrojom.“

Iveta Niňajová, expertka na destinačný manažment

Prírodný turizmus

Prírodný turizmus je vhodný najmä v chránených územiach. Veľký potenciál má aj v územiach, ktoré ešte neboli zničené vplyvom masového turizmu, ako aj v ekonomicky zaostalejších regiónoch výnimočných svojou prírodnou a kultúrnou rozmanitosťou.

Nezanecháva za sebou trvalú ekologickú stopu a nedochádza v rámci neho k strate charakteristickej atmosféry krajiny. Je tak vhodnou alternatívou napr. k masovému turizmu, k ťažbe dreva a iným činnostiam, ktoré výrazne a na dlhé obdobie poškodzujú prírodné hodnoty územia.

Vedecké štúdie navyše dokazujú, že chránené územia spravované s dôrazom na dlhodobú udržateľnosť a ochranu druhov majú viac návštevníkov ako tie, ktoré majú bežné ekonomické využitie. Harmonický vzťah prírody a cestovného ruchu je v nich možný najmä vďaka vhodnému manažmentu a jasnej stratégii ochrany.

„Cieľom rekreácie nie je budovať cesty v krásnej krajine, ale budovať vnímavosť v stále ešte nepeknej ľudskej mysli.“

Aldo Leopold, americký spisovateľ, vedec, lesník a biológ divjej krajiny

Prírodný
turizmus

Základné princípy

Stredobodom záujmu prírodného turizmu je príroda (druhy, spoločenstvá, procesy, krajinný obraz, prírodné javy, atmosféra). Pri jeho realizácii je nevyhnutné sprostredkovanie kvalitného autentického zážitku z poznávania prírody, ako aj miestnych komunít a ich kultúry.

Rozvíja sa udržateľným spôsobom a minimalizuje negatívne vplyvy na prírodné, sociálne a kultúrne prostredie. Podporuje zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt, zlepšenie ochrany prírody a rozširovanie bezzásahových zón v oblastiach, v ktorých sa realizuje. Vedie k zmene názorov a konania návštevníkov, zvyšuje ich ekologické a kultúrne povedomie.

Je organizovaný pre menšie skupiny návštevníkov a zabezpečovaný lokálnymi poskytovateľmi služieb vrátane sprievodcov. Podporuje tradičné lokálne produkty. Je ekonomicky efektívnejší a výhodnejší ako bežné necitlivé spôsoby využitia územia. Časť príjmov z jeho realizácie je určená na ochranu prírodných a kultúrnych zdrojov.



Prírodný
turizmus



**Prírodný
turizmus**

Cielom musí byť ochrana

Prírodný turizmus musí podporovať ochranu prírody a časť z jeho príjmov musí prispievať k ochrane územia a k záchrane vzácných druhov.

Vo viacerých afrických štátoch, ako napr. v Botswane, sa vďaka príjmom z divočinového turizmu darí chrániť ohrozené slony, žirafy, levy či nosorožce. V Ekvádore sa pozorovanie vtákov (birdwatching) a ďalšie prírode blízke aktivity stali ekonomickou alternatívou, ktorá pomohla zachrániť pralesy ohrozené nelegálnou ťažbou.

V Dominikánskej republike v Národnom parku Jaragua sa prostredníctvom birdwatchingu chráni vzácny druh papagája a zároveň les, v ktorom žije. Návštevníkov sprevádzajú miestni obyvatelia. Získané príjmy motivujú lokálnu komunitu a prispievajú tak k lepšej ochrane prírody.

Národný park Abruzzo v Taliansku má niekoľko návštevníckych centier s ponukou sprievodcov, edukačných programov, ako aj lokálnych produktov. Ekonomika regiónu je dnes postavená najmä na národnom parku a mäkkom turizme.

„Každou prechádzkou prírodou získaš viac, ako si hľadal.“

John Muir, americký prírodovedec, spisovateľ a zástanca ochrany divočiny

Vo svete to funguje

Štáty, v ktorých prírodný turizmus dlhodobo funguje, sa vedome a systematicky starajú o svoje prírodné hodnoty, ako sú napr. národné parky a ich citlivé využívanie v rámci podpory rozvoja regiónov.

Slovinsko je vyhľadávanou európskou destináciou udržateľného turizmu. Približne tretina z takmer 5 mil. návštevníkov ročne prichádza do tejto krajiny kvôli prírodným krásam a návšteve chránených území, ktoré tvoria viac ako polovicu výmery krajiny. Island ročne navštívi viac ako 2 mil. návštevníkov. Lákadlom je najmä fascinujúca príroda (jazerá, sopky, horúce pramene, polárna žiara, ľadovce, živočíchy).

Národný park Šumava ponúka vstup aj do území s najprísnejšou ochranou. Lákadlom je les po kalamitách ponechaný na samovývoj. Presne stanovené podmienky vstupu, vytýčené trasy a limitované počty návštevníkov minimalizujú negatívne vplyvy na prírodu.



**Prírodný
turizmus**



Riešenie aj pre Slovensko

Slovensko má pre rozvoj prírodného turizmu veľký potenciál, keďže je bohaté na regióny so špecifickým charakterom a kombináciou prírodných a kultúrnych zaujímavostí a výnimočností. Medzi jeho hlavné benefity patrí najmä:

- množstvo vzácných a v Európe ohrozených druhov rastlín a živočíchov, z ktorých mnohé sú endemity a relikty, viac ako stovka stále zachovalých pralesov a ich zvyškov,
- 9 národných parkov, viac ako tisíc maloplošných chránených území a 30 prístupných jaskýň,
- 4 biosférické rezervácie programu UNESCO, 7 lokalít v zozname Svetového dedičstva UNESCO, 14 ramsarských lokalít a 1 geopark v globálnej sieti UNESCO.

Prírodný turizmus je možné rozvíjať v chránených územiach aj mimo nich. Túlanie sa po krajine či jazda na bicykli alebo na koni s odborným sprievodcom môže priniesť rovnako cenné zážitky ako pozorovanie voľne žijúcich zvierat či poznávanie prirodzených procesov v národnom parku. Na Slovensku však nevyhnutne potrebujeme zásadnú zmenu postoja štátu k ochrane prírody a využívaniu nášho prírodného dedičstva.

Tvorba produktov

Tvorbu produktov cestovného ruchu by mali koncepčne plánovať, koordinovať a marketingovo podporovať organizácie destinačného manažmentu. Na Slovensku túto úlohu dnes plnia organizácie cestovného ruchu, ktoré združujú subjekty verejného, súkromného a neziskového sektora a mali by tak zastupovať záujmy všetkých subjektov v území, na ktorom pôsobia.

Ich partnermi na tvorbu, marketing a predaj produktov prírodného turizmu by mali byť subjekty zamerané na ochranu prírody, neziskové organizácie s lokálnou pôsobnosťou, špecializované školy a pracoviská univerzít a cestovné kancelárie a agentúry.

Garantom kvality produktov prírodného turizmu by mala byť certifikačná autorita a kvalitní lokálni sprievodcovia, ktorí poznajú miestne pomery a realie.

„Dajme prírode šancu. Vyzná sa v sebe lepšie než my.“

Michel de Montaigne, francúzsky spisovateľ, esejista, mysliteľ a humanista



**Prírodný
turizmus**

Súčasná ponuka u nás

Prírodný turizmus má svoju ponuku a prvých priaznivcov už aj na Slovensku. Zážitkové pobyty a aktivity v prírode v súlade s princípmi prírodného turizmu ponúka a realizuje napr.:

- združenie Jantárová cesta (sprevádzanie v chránených územiach, cykloturistika),
- cestovná kancelária Carpatica (pobyty v divočine, pozorovanie zvierat, fotokurzy),
- cestovná kancelária Watching.sk a organizácia SOS Birdlife Slovensko (pozorovanie vtákov),
- spoločnosť Tajomné Karpaty (putovanie na koňoch, poznávanie prírody, stopovanie zvierat),
- nezisková organizácia Aegis (poznávacie exkurzie a pobyty v prírode, ekovýchova).

Prírode blízke formy turizmu, žiaľ, u nás zatiaľ koncepčne a v partnerstve nerozvíja žiadna z organizácií destinačného manažmentu. Nanajvýš budujú a spravujú infraštruktúru pre pešiu turistiku a cykloturistiku. Potenciál pre rozvoj produktov prírodného turizmu na Slovensku je pritom obrovský.

Dôležité sú zážitky

Pri realizácii prírodného turizmu je nevyhnutnou podmienkou sprostredkovanie autentických zážitkov a poznania prostredníctvom kvalitných produktov. Vo svete medzi najžiadanejšie zážitkové produkty prírodného turizmu patrí:

- pozorovanie voľne žijúcich zvierat,
- sledovanie prírodných procesov,
- fotografovanie zvierat a krajiny,
- rôzne terapie v prírode,
- pozorovanie hviezd a spanie pod nočnou oblohou.

Do ponuky obľúbených aktivít so sprievodcom patrí:

- zážitková pešia turistika,
- poznávací konšká turistika,
- stopovanie zvierat,
- poznávanie liečivých rastlín, húb,
- ekovýchova,
- jaskyniarstvo,
- splavovanie divokých riek a pod.



**Prírodný
turizmus**



**Prírodný
turizmus**

Smerom k divočine

Garantom najhodnotnejších zážitkov v rámci prírodného turizmu je všade vo svete divoká príroda. Na jej ochranu slúžia najmä národné parky. Afrika má svoje Serengeti, Amerika Yellowstone a amazonské pralesy, Ázia nekonečné sibírske lesy. V Európe sa posledné fragmenty divokej prírody zachovali v Karpatoch.

Najväčším lákadlom pre návštevníkov je najmä autentická príroda a voľne žijúce zvieratá. Prírodný turizmus by mal preto prispievať k tomu, aby sa územia divokej prírody v Európe rozširovali a aby sa umožnil jej návrat do územia, kde bola človekom zničená.

Prísne chránené územia sú dôležité aj z pohľadu garancie ticha, pokojnej atmosféry a možnosti nerušeného pozorovania zvierat. Územia, v ktorých sa realizuje ťažba dreva, poľovníctvo či výstavba, prichádzajú nielen o návštevníkov, ale zároveň aj o možné ekonomické benefity prírodného turizmu.

*„Divočinu nemožno ex definitione vytvoriť,
možno ju len pripustiť.“*

Igor Míchal, český lesník a ekológ

Zahraničné iniciatívy

Medzi najznámejšie zahraničné iniciatívy, ktoré aktívne podporujú a presadzujú prírodný turizmus, patria Global Ecotourism Network, European Ecotourism Network, Sustainable Travel, Linking Tourism and Conservation a Fair Trade Tourism.

Ich cieľom je okrem iného združovať aktérov v oblasti ekologického turizmu na medzinárodnej a národnej úrovni vrátane výmeny informácií, skúseností, aktuálnych trendov a inovácií.

Aktuálnym medzinárodným projektom prezentujúcim prírodný turizmus ako účinný nástroj ochrany prírody je CEETO (Central Europe Eco-Tourism). Zaujímavým je aj projekt MEET (Mediterranean Experience of Eco-Tourism), ktorý uvádza 60 najlepších postupov, ako uspieť v oblasti prírodného turizmu v Európe.

„Zablúdiť nemôžeš, všetko si nosíš so sebou, kam dôjdeš, tam je tvoj cieľ.“

Miloslav Nevrlý, český prírodovedec, spisovateľ a cestovateľ



**Prírodný
turizmus**

Iniciatíva na Slovensku

Na Slovensku sa rozbieha iniciatíva, ktorej poslaním je podporovať, popularizovať a presadzovať prírodný turizmus na regionálnej aj národnej úrovni. Táto iniciatíva vníma prírodný turizmus ako účinný nástroj na zlepšenie ochrany prírody najmä v chránených územiach a zároveň ako vhodný nástroj na ekonomický rozvoj hlavne zaostalejších regiónov.

Bude presadzovať riešenia v súlade s princípmi a zásadami prírodného turizmu tak, aby sa podľa možností minimalizovali negatívne vplyvy na prírodné, sociálne a kultúrne prostredie, aby sa rozširovali bezzásahové územia a aby sa prírodný turizmus dlhodobo rozvíjal udržateľným spôsobom.

Zároveň sa bude snažiť, aby viedol k pozitívnej zmene názorov a konania návštevníkov v prírode, zvyšoval ich ekologické a kultúrne povedomie, ako aj občiansku angažovanosť.

Do troch rokov chce iniciatíva osloviť a presvedčiť čo najširšie spektrum aktérov, aby porozumeli, čo je prírodný turizmus v slovenských podmienkach a ako sa dá realizovať a systematicky spoločne rozvíjať. Zároveň bude presadzovať koncepčné a legislatívne zmeny v prospech rozvoja prírodného turizmu.

Aevis

Za vznikom iniciatívy na podporu prírodného turizmu na Slovensku je Nadácia Aevis. Jej názov pochádza z latinčiny a vyjadruje niečo veľmi staré, niečo, čo trvá od počiatku vekov. Jej poslaním je ochrana a návrat divokej prírody, zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt a podpora miestnych komunít a regionálneho rozvoja.

Nadácia napĺňa svoje poslanie najmä prostredníctvom nadačných programov Návrat divokej prírody a Rozvoj prírodného turizmu a nadačných fondov.

Dcérskou organizáciou je Aevis n.o., ktorá sa zameriava na realizáciu koncepčných a projektových aktivít a poskytovanie služieb v oblasti prírodného turizmu, ako sú napr. zážitkové exkurzie do divočiny. Medzi jej hlavné aktivity patrí realizácia cezhraničného projektu Vlčie hory, v rámci ktorého podporuje rozvoj regiónu Snina, a tiež projekt Šanca pre prírodu, šanca pre región zameraný na prírodný turizmus.

Partnermi Aevis na medzinárodnej úrovni sú uznávané organizácie Frankfurt Zoological Society (DE), Conservation Capital (UK), The European Nature Trust (UK), European Wilderness Society (AT), Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze (PL) a Wild Europe (UK).



**Prírodný
turizmus**

Kde bolo, tam bude!

Prírodný turizmus nás vracia späť k podstate a skutočným hodnotám, späť k prírode, od ktorej sme bytostne závislí. Je volaním po zásadnej zmene prístupu k nášmu spoločnému prírodnému dedičstvu.

Je príležitosťou na zachovanie úžasnej a jedinečnej rozmanitosti prírody a regiónov Slovenska. Zároveň je možnosťou efektívnejšieho zhodnotenia prírodných zdrojov, zlepšenia zamestnanosti a zvýšenia sebestačnosti na lokálnej úrovni.

Prírodný turizmus je šancou pre prírodu a zároveň šancou pre regióny. Využite túto šancu a staňte sa aj vy súčasťou pozitívnej zmeny.

www.priodnyturizmus.sk
info@priodnyturizmus.sk

**Prírodný
turizmus**

Prírodný turizmus

šanca pre prírodu, šanca pre región

info@aevis.org, www.aevis.org

Vydal Aevis n.o. v roku 2018 s finančnou podporou Frankfurt Zoological Society a Úradu vlády SR v rámci programu podpory regionálneho rozvoja.
Fotografie: A. Baštek, Z. Burdová, K. Kaliský, O. Kameniar, P. Stranovský, K. Sooš
Vytlačené na recyklovanom papieri.



ÚRAD VLÁDY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY



pre divokú
prírodu



FRANKFURT
ZOOLOGICAL
SOCIETY